

حسابداری

خرید

اقساطی

با حذف بهره از نظام اقتصادی کشور، خرید اقساطی به عنوان یکی از روشهای تامین داراییهای ثابت، کالا و خدمات رواج بیشتری یافته است. در این نوع خریدهای دارای یا کالا خریداری شده با انعقاد قرارداد به طور قسطی پرداخت می‌گردد، اگرچه غالباً مالکیت اجناس فروخته شده تا پرداخت آخرین قسط و تسویه کامل بدهی به خریدار منتقل نمی‌گردد، ولی با قبول "رجحان محتوا بر شکل" ^۱ به عنوان دارایی در دفاتر خریدار ثبت شود.

اقساط پرداختی بابت کالای خریداری شده از دو جزء تشکیل می‌گردد:

- ۱- مبلغی معادل بهای نقدی مورد معامله.
- ۲- مبلغی به عنوان استفاده از منابع مالی فروشنده که در صورت خرید نقدی در اختیار وی قرار داده می‌شد.

جزء دوم که در این مقاله "هزینه تامین مالی خرید اقساطی" ^۲ نامیده می‌شود ممکن است به یکی از طرق زیر توسط فروشنده دریافت گردد:

- ۱- به صورت درصد معقولی از بهای نقدی مورد معامله در قرارداد خرید ذکر شده، همراه با اصل اقساط.

- ۲- به صورت در صد نامعقولی از بهای نقدی مورد معامله در قرارداد خرید ذکر شده، همراه با اصل اقساط .
- ۳- از بهای نقدی تفکیک نشده و همراه با اصل اقساط بدون ذکر درصد یا مبلغ .

روشهای حسابداری و گزارشگری در صورتی که "هزینه‌ی تامین مالی خرید اقساطی" به صورت درصد معقولی از بهای نقدی مورد معامله دریافت گردد .

در صورت مشخص بودن بهای نقدی مورد معامله و معقول بودن درصد هزینه‌ی تامین مالی، دارایی خریداری شده باید به بهای نقدی در دفاتر خریدار منعکس شود و هزینه‌ی تامین مالی در طی دوره بازپرداخت اقساط با توجه به مانده‌ی بدهی و نرخ در نظر گرفته شده به حساب هزینه منظور شود. در مورد تشخیص معقول بودن "درصد هزینه‌ی تامین مالی" روشهای متفاوتی وجود دارد، ولی با توجه به تعیین درصد مزبور توسط شورای پول و اعتبار نرخهای متفاوت با آن نامعقول تلقی خواهند گردید.^۳

فرض کنید ماشین آلاتی که بهای نقدی آن مبلغ ۱۵۰۰۰۰۰ ریال است، در اول فروردین ماه سال ۱۳۶۵ به صورت خرید اقساطی در سه قسط مساوی به مبلغ ۵۰۰۰۰۰ ریال در سال "با هزینه‌ی تامین مالی خرید اقساطی" به نرخ ۱۲٪ در سال خریداری گردد. در این صورت ماشین آلات به بهای نقدی در دفاتر خریدار ثبت می گردد و هزینه‌ی تامین مالی به شرح زیر در طی دوره‌ی بازپرداخت اقساط به حساب هزینه منظور می شود.

سال	مانده‌ی بدهی در اول سال ریال	هزینه‌ی تامین مالی ریال	مبلغ قسط ریال	مانده‌ی بدهی در آخر سال ریال
۱۳۶۴	۱۵۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	۱۰۲۰۰۰۰
۱۳۶۵	۱۰۲۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰	۵۲۰۰۰۰
۱۳۶۶	۵۲۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	-	-

بدهی مربوط به خرید اقساطی باید در تاریخ ترازنامه بر حسب مورد به کوتاه و بلند مدت تفکیک شود و اطلاعات کافی راجع به شرایط خرید، نرخ، وثایق و غیره در توضیحات پیوست صورتهای مالی

روشهای حسابداری و گزارشگری در صورت نامعقول بودن درصد هزینه تا مین مالی و یا نامشخص بودن بهای نقدی مورد معامله

در صورتی که بهای نقدی مورد معامله مشخص نباشد و یا نرخ هزینه تا مین مالی نامعقول باشد، دارایی خریداری شده باید معادل ارزش فعلی اقساط که با نرخ معقولی تنزیل شده باشد در دفاتر خریدار ثبت شود. در غیر این صورت قیمت تمام شده دارایی بدهی مربوط به خرید اقساطی همراه کننده خواهد بود. نرخ معقول جهت محاسبه ارزش فعلی اقساط در تاریخ خرید در نظر گرفته شده است و از تاثیر تغییرات بعدی نرخ مزبور بر ارزش فعلی اقساط صرف نظر خواهد شد. ما به التفاوت ارزش فعلی و آتسنسی اقساط "هزینه تا مین مالی تعهد شده" است و در طی دوره بازپرداخت اقساط به نحوی که نرخ در نظر گرفته شده به منظور محاسبه ارزش فعلی اقساط به طور ثابت بر مانده بدهی در اول هر دوره اعمال شود، به حساب هزینه منظور می شود.

فرض کنید ماشین آلاتی در تاریخ اول فروردین ماه سال ۱۳۶۵ به مبلغ ۴۵ میلیون ریال در اقساط چهار ساله به شرح زیر خریداری شود:

مبلغ - ریال	سررسید قسط
۵۰۰۰۰۰۰۰	۱۳۶۵/۱۲/۲۹
۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۳۶۶/۱۲/۲۹
۱۳۰۰۰۰۰۰	۱۳۶۷/۱۲/۲۹
۱۷۰۰۰۰۰۰	۱۳۶۸/۱۲/۲۹
۴۵۰۰۰۰۰۰	
=====	

نظریه این که اطلاعات کافی در مورد بهای نقدی معامله موجود نیست و نرخ هزینه تا مین مالی نیز مشخص نمی باشد، بنابراین ماشین آلات مزبور باید معادل ارزش فعلی اقساط که با نرخ معقولی تنزیل شده باشد در دفاتر خریدار ثبت شود. با فرض نرخ ۱۲٪ به عنوان نرخ معقول، ارزش فعلی اقساط با توجه به جدول ارزش فعلی وجوه آتی به شرح زیر خواهد بود:

ارزش فعلی در ۱/۱/۱۳۶۵ ریال	ارزش فعلی یک ریال ریال	مبلغ قسط ریال	سررسید قسط ریال
۴۷۴۶۵۰۰۰	%۸۹۳	۵۰۰۰۰۰۰	۱۳۶۵/۱۲/۲۹
۷۰۹۷۰۰۰۰	%۷۹۷	۱۰۰۰۰۰۰	۱۳۶۶/۱۲/۲۹
۹۰۲۶۵۰۰۰	%۷۱۲	۱۳۰۰۰۰۰	۱۳۶۷/۱۲/۲۹
۱۰۰۸۱۲۰۰۰	%۶۳۶	۱۷۰۰۰۰۰	۱۳۶۸/۱۲/۲۹

ارزش فعلی اقساط در ۱/۱/۱۳۶۵ (تاریخ خرید) ۳۲۰۵۱۲۰۰۰
 بنا بر این ثبت خرید در دفاتر خرید در تاریخ ۱۳۶۵/۱/۱ به
 شرح زیر خواهد بود:

۳۲۰۵۱۲۰۰۰ ریال

ریال	ریال
	ماشین آلات
	هزینه‌ی تامین مالی تعهد
	شده‌ی خرید اقساطی
	بدهی‌های جاری
	بدهی‌های بلند مدت
۵۰۰۰۰۰۰	
۴۰۰۰۰۰۰	

هزینه‌ی تامین مالی تعهد شده‌ی خرید اقساطی به شرح جدول
 زیر در هر سال به حساب هزینه منظور می شود.

سال	ماده‌ی اقساط در اول سال ریال	ماده‌ی هزینه تعهد شده در اول سال ریال	خالص بدهی در اول سال ریال	هزینه‌ی تامین مالی ریال	ماده‌ی هزینه تعهد شده در آخر سال ریال	ماده‌ی اقساط در آخر سال ریال	خالص بدهی در آخر سال ریال
۱۳۶۵	۲۵۰۰۰۰۰	۸۰۵۸۶۰۶۰	۲۱۰۱۳۰۴۰	۳۰۹۰۱۲۴۰	۸۰۵۸۶۰۶۰	۲۰۰۰۰۰۰	۲۱۰۱۳۰۴۰
۱۳۶۶	۴۰۰۰۰۰۰	۴۰۸۱۶۰۹۲۸	۲۱۰۱۳۰۴۰	۳۰۷۶۹۰۱۲	۴۰۸۱۶۰۹۲۸	۲۰۰۰۰۰۰	۲۵۰۱۸۳۰۵۲
۱۳۶۷	۳۰۰۰۰۰۰	۱۰۷۹۲۰۹۸۲	۲۵۰۱۸۳۰۵۲	۳۰۲۱۰۹۶۶	۱۰۷۹۲۰۹۸۲	۱۷۰۰۰۰۰	۱۵۰۲۰۵۰۱۸
۱۳۶۸	۱۷۰۰۰۰۰	-	۱۵۰۲۰۵۰۱۸	۱۷۹۲۰۹۸۲	-	-	-

نظر به این که هزینه‌ی تامین مالی تعهد شده‌ی خرید اقساطی
 دارای مجزا از بدهی مربوط به خرید اقساطی نیست، بنا بر این
 در ترازنامه با یاد بدهی مربوط به خرید اقساطی کسر شود. نحوه‌ی
 منعکس کردن بدهی مزبور به عنوان مثال در تاریخ خرید و در
 پایان سال اول به شرح زیر خواهد بود:

ریال
۱۰ر۰۰۰۰ر۰۰۰۰ریال
۵ر۰۰۰۰ر۰۰۰۰بدهیهای جاری (خرید اقساطی)
کسرمی شود: هزینه تامین۳ر۷۶۹ر۶۱۲۳ر۹۰۱ر۴۴۰

مالی تعهد شده خرید اقساطی

۶ر۲۳۰ر۳۸۸۱ر۰۹۸ر۵۶۰

۳۰ر۰۰۰۰ر۰۰۰۰

۴۰ر۰۰۰۰ر۰۰۰۰

بدهیهای بلندمدت (خرید اقساطی)

کسرمی شود: هزینه تامین

۴ر۸۱۶ر۹۴۸۸ر۵۸۶ر۵۶۰

مالی تعهد شده خرید اقساطی

۲۵ر۱۸۳ر۰۵۲۳۱ر۴۱۳ر۴۴۰

اطلاعات کافی در مورد شرایط خرید، نرخ در نظر گرفته شده به منظور محاسبه ارزش فعلی اقساط، وثایق و غیره باید در توضیحات پیوست صورتهای مالی افشا شود.

در مواردی که برای آماده ساختن جهت بهره برداری، عملیاتی لازم باشد که انجام آنها مستلزم مدت زمان است، هزینه تامین مالی خرید اقساطی باید جزو بهای تمام شده دارایی ثابت به حساب آید.

(۱) برطبق این خصوصیت، حسابداری مالی تاکید بر محتوای اقتصادی وقایع دارد، اگرچه شکل قانونی ممکن است با محتوای اقتصادی مغایر است و نحوه عمل دیگری را توصیه نماید.

(۲) این واژه که توسط نگارنده مورد استفاده قرار گرفته، ممکن است از واژه‌های مناسب دیگری نیز استفاده شود.

(۳) برطبق آیین نامه‌ی موقت اجرایی فروش اقساطی مصوب ۱۳۶۱/۸/۱۱ شورای پول و اعتبار نرخ مزبور در مورد فروش اقساطی مواد اولیه، لوازم یدکی و ابزار کار حداکثر دوازده درصد در سال و در مورد فروش اقساطی وسایل و ماشین آلات و تاسیسات بین هشت تا دوازده درصد در سال نسبت به قیمت تمام شده در نظر گرفته شده است.

